

PAMIATKA

.

NA POSVÄTENIE

IKONOSTASU

V MICHALOVCIACH

.

I. Benko a spol., Prešov.

Sväté obrazy a prví kresťania.

Boh v Starom zákone zakazoval robiť sochy a obrazy (Mojžiš II, 20), ale tento zákaz bol len pre izraelský národ a bol len dočasný, pokiaľ totiž Židom hrozilo nebezpečenstvo modlárstva. Izraelský národ žil uprostred veľkých a mocných národov pohaných, ktoré zbožňovali zvieratá, slnko, oheň a podobné, stavali si modly a klaňali sa im. Pohanovia týmto neživým modlám a obrazom obetovali ako živým bohom, prinášali im jedlá a nápoje ba často aj ľudské obety. Niektoré modly hrubo urážali mravnosť a pohanovia na ich počtu páchali hnusné orgie. Židia boli veľmi náchylní k modlárstvu, často zabudli na pravého Boha a klaňali sa modlám. Pre toto nebezpečenstvo Boh zakazoval Židom nie len samotné modlárstvo, ale zakázal im robiť hocikaké obrazy alebo sochy, predstavujúce Boha. Okolnosť, že nad archou smluvy boli aj obrazy cherubínov, dosvedčuje, že samotné zobrazenie posvätných vecí nie je nič zlého.

Keďže v Cirkvi Kristovej nebezpečenstvo modlárstva zmizlo, prestal i zákaz maľovať obrazy a robiť sochy. Múry cirkvi staly sa tak širokým poľom pôsobnosti kresť. umenia rezbárskeho a maliarskeho. V katakombách, to jest v podzemných cintorínoch a chrámoch pod Rímom nachádzame na 300 rozličných vyobrazení Isusa Christa, Prečistej Divy Márie a svätých. Isus Christos je tam vyobrazený ako dobrý pastier alebo v podobe baránka a podobne. Nachádzame tam obrazy vzkriesenia Lazára, Daniela v jame levovej, obety Abraháma, Tajnej večere, hriechu prarodičov, Kristovho narodenia, krstu v Jordane a iné.

Takto prví kresťania nielen že mali, ale aj uctievali obrazy svätých. Boli v tom náležite poučení od sv. apoštolov. Vidieť v svätých obrazoch modlárstvo je smiešne, ba hriešne keďže sv. Cirkev prehlasuje ich úctu za správnu a Boh sám potvrdzuje toto učenie častými zázrakmi, ktoré sa stávajú skrze niektoré sv. obrazy (Matky Ustavičnej Pomoci, obraz Matky Božej v poľskom Czenstochove, v maďarskej Póči, v Starých Horách pri Banskej Bystrici atď.) Také zázraky sú ako Božia pečiatka, ktorá vylučuje každú pochybnosť o uctievaní sv. obrazov. Úcta, ktorú im vzdávame,

patrí Bohu alebo jeho svätým takým spôsobom, ako keď bozkáme fotografiu otca, matky, túlime ju k sebe s láskou, preukazujeme tým vďačnosť a lásku k svojim rodičom. A ako fotografie nám drahých osôb nikto z nás nebude uctievať tým, že by im prinášal obety jedla a nápojov, tak aj sv. obrazy sa nemôžu stať predmetom nejakého nového modlárstva u pravoverných kresťanov našej sv. Cirkvi Kristovej.

Nepriatelia obrazov.

Boh vie zlé obracať na dobré. Boh premohol diabla jeho vlastnými zbraňami, ktorými tento nepriateľ ľudstva chce ľudské pokolenie zničiť.

Dreva stromu rajského užil diabol, aby s neho podal zakázané ovocie. Dreva kríža užil Syn Boží, aby ním nás vykúpil.

Skrze ženu diabol zaštepil jed hriechu do ľudí a znova skrze ženu a síce Prečistú Divu Máriu Isus Christos udelil nám milosť.

Ohavné obrazy poslúžily diablu, aby zviedol ľudí vzdávať modlám česť, ktorá len Bohu patrí. Pobožné obrazy svätých, najmä Isusa Christa i Prečistej Divy Marie sú prostriedky, ktoré našu myseľ pozdvi-

hujú k Bohu a skrze ktoré nám Boh udeľuje prehojné milosti.

Nedivme sa, že diabol rozpútal z pomsty strašnú búrku proti sv. obrazom, urobil tak z pomsty za zničené modly. Za nástroj poslúžili jemu namyslení despota via Carihradu od r. 726-843. Boj začal cisár Lev III. sýrsky. V mladom veku bol maloobchodníkom, potom vojakom, ktorý prez svoju obratnosť a silu chytré postupoval, až sa zmocnil trónu. Tento nevzdelaný človek chcel úctu obrazov odstrániť, aby si získal židov a mohamedánov. Na jeho strane stálo vojsko, úrady, dvorania a tí kňazi, ktorým išlo viac o hmotný zisk a priazeň cisárovi ako o duševnú spásu. Boj bol vedený zúriavo a bezohľadne. Istý dôstojník v Carihrade vystúpil na rebrík a začal sekerou rozbíjať staroslávny kríž zvaný »Antifonestes«. Udrel len tri razy do hlavy kríža a už priskočily ženy do krajnosti pobúrené, prevrátily rebrík a dôstojník sa pádom zabil. Cisára to podráždilo ešte do väčšej zúrivosti. Tak sa započal temer 200-ročný obrazoborecký boj, ktorý silne otriasol gréckou ríšou.

Syn Leva III. Konstantin V. náleží medzi najukrutnejších obrazoborcov. Ctiteľov obrazov nemilosrdne mučil. Prsty umelcov-maliarov sv. obrazov dal páliť rozžha-

venou blachou. Mnícha Petra dal týrať, pretože nechcel šliapať po hlave Kristovej, iného mnícha dal zašiť do vreca a utopiť. Staré umelecké obrazy v slávnej svätyni Prečistej Divy Marie v Blachernách dal zničiť alebo zabieliť a miesto nich dal tam namaľovať obrazy zvierať, vtákov, ovocia a pod. Mnohí mučeníci svojou krvou spečatili úctu sv. obrazov. Boh vzbudil aj neohrozených, učených a svätých mužov, ktorí sa odvážili perom hájiť úctu sv. obrazov. K najslávnejším patria sv. Ján Damašký a sv. Theodor Studita. Konečne všeobecný cirkevný snem v Nicei 787 schválil úctu obrazov.

Namyslení cisári nechceli sa podrobiť rozhodnutiu Cirkvi, prenasledovali ďalej ctiteľov sv. obrazov až konečne po smrti Theofila II. pričinením cisárovný Theodory bol zlomený odpor obrazoborcov a zaistená bola platnosť cirkevného rozhodnutia. Roku 843 v prvú nedeľu pôstu po prvý raz po mnohých rokoch sa slávily verejné bohoslužby pred vystavenými sv. obrazmi. Na pamiatku toho svätí sa sviatok »pravoslavia«, ten svätíme my gréckokatolíci vždy na prvú nedeľu Veľkého pôstu.

Íkonostas.

Zvlášť charakteristickým zariadením našich cerkví je ikonostas t. j. prehrada pred oltárom s ikonami (obrazmi). Jeho pôvod siaha až do dôb sv. Bazila Veľkého. Po obrazoboreckých bojoch bolo presne stanovené, ktoré obrazy majú sa vystaviť na ikonostas. Ikonostas je rozdelený trojakými dverami. Prostredné sa volajú »cárské«, lebo nimi vchádza Car slávy Isus Christos, aby krmil veriacich svojím slovom (evanjelium) a svojím telom (sv. pričastie).

Dvere zprava od vchodu sa volajú diakonské alebo južné. Tie vedú do čiasok oltára, kde v oddelenej miestnosti v dávnych časoch sa obliekal diakon a kde sa uschovávaly bohoslužobné rúcha.

Zľava od »cárskych vrat« sú dvere severné alebo tiež dvere »ponomarské«, lebo nimi vchádzajú »ponomari« t. j. všetci, ktorí prisluhujú pri oltári.

Obrazy na ikonostase sú umiestené v nasledujúcom poriadku:

Na »cárskych dverách«, ktoré majú dve krídla a tým predstavujú oba zákony: Starý i Nový, je obraz »Blahoviščenia« a štyroch sv. evanjelistov. Syn Boží nám totiž

otvoril bránu do raja a počiatok toho učinil svojím vtelením, ktoré ohlásil Prečistej Divi Márii archanjel Gábiel a potom štyria evanjelisti celému svetu.

Na pobočných dverách bývajú rozličné obrazy, napríklad: anjelov s mečom na znak, že k oltáru, kde sídli Najvyšší Boh, treba sa blížiť so svätým strachom, alebo obrazy diakonov, prípadne proroka i kňaza Zachariáša, na znak, že na oltári sa obetuje za nás Syn Boží.

Počínajúc od ľava sú tieto 4 hlavné obrazy: Sv. Nikolaja, Matky Božej, Isusa Christa ako proroka a Učiteľa a obraz svätého, ktorému je chrám zasvätený.

Nad nimi je 12 malých obrázkov predstavujúcich 12 hlavných sviatkov cirkevného gréckokatolíckeho roku. Z nich dávnejšie vyberali jeden podľa pripadajúceho sviatku a kládli na tetrapod uprostred cerkve, aby tak veriaci uctili odpovedné tajomstvo. Uprostred týchto 12 obrazov nad cárskymi dverami býva »Tajná Večera«, ktorá nám znázorňuje, čo sa vykonáva na oltári.

Nad obrazmi sviatkov je umiestených 12 obrazov sv. apoštolov a uprostred nich je ich Car — Isus Christos.

V najvyššom rade sú obrazy sv. prorokov a patriachov Starého Zákona. Medzi

nimi býva obraz Matky Božej s Ľuskom na rukách, ako predmet prorociev a túžob patriachov. Na samom vršku býva obraz Ľusa Ukrižovaného, ktorý svojou obetou na Kalvárii všetkých posvätil.

To je takzvaný úplný ikonostas, aké možno vidieť v našich krajocho.

Okrem toho sú ešte ikonostase neúplné v niektorých cerkvách v Rusku alebo v Grécku.

Význam ikonostasu.

Otár je ozajstným nebom, lebo na ňom prebýva Syn Boží, skrytý pod spôsobami chleba a vína. Mihotavé svetlo večnej lampy pripomína, že Kráľ neba a zeme tróni vo svätostánku a volá nás k sebe, bo nechce byť sám, ale túži po všetkých, ktorí sú utrápení a hľadajú ulavenia. Kto rád sa zdržiava pri skrytom Ľusovi, má veľkú záruku, že raz bude s ním prebývať u nebeského trónu s ostatnými svätými. Zatiaľ nám tu na zemi svätí chýbajú pri eucharistickom Spasiteľovi a preto si ich predstavujeme pomocou svätých obrazov.

Ikonostas nám preto má byť prehradou medzi všednosťou nášho života a posvätnými úkonmi, ktoré sa konajú na oltári.

Pri tom ikonostas nezakrýva obeti, ktorá sa koná na oltári, ale naopak — doplňuje krásne obrady bohoslužieb a povzbudzuje k pobožnosti. Pripomína nám, že kňaz pri oltári je tiež človek ako my a predsa je vyvýšený nad nás všetkých v chvíli, keď odbavuje sv. úkony: je prostredníkom u Boha. A preto počas bohoslužieb nikto nemá stáť u ikonostasu okrem prisluhujúcich.

Ikonostas sa neprežil, ako by niekto azda namietal, tak ako sa neprežil náš starobylý posvätný obrad. Je pravda, že moderný človek chce mať všetko čo najkratšie. Pre svojho Boha má odmeranú pol hodinku v nedeľu a potom celú nedeľu chce pre seba. To je smutný znak úpadku a poprením toho, čo sa koná na oltári. Na oltári sa totiž obetuje Syn Boží úplne, cele, bez výhrady. Kresťanstvo žiada tiež celé sebaobetovanie, lebo ináč kresťanstvo je len klamaním seba a znevážením najsvätejšej obety Božej.

Milujme svoj obrad práve preto, že žiada od nás viac obetí.

Ikonostas v cerkvi v Michalovciach.

Na prvý pohľad patrí medzi ikonostase neúplné. Pri jeho konštrukcii

viedla nás viac praktická myšlienka zachovať ikonostas, jeho význam, ale nezakryť úplne krás takzv. »sviatilišťa«, t. j. miesta vyhradeného pre kňazov. Obrazy, ktoré sú vynechané na ikonostase budú časom doplnené na stenách sviatilišťa.

Cítíme povinnosť poďakovať všetkým našim dobrodincom, ktorí väčšími, alebo menšími darmi pomohli postaviť túto umeleckú ozdobu do našej cerkvy. Ďakujeme všetkým dobrodincom. Milý Pán Boh pozná Vaše mená. Obetujeme za Vás mesačne 3 Služby Božie ako za svojich dobrodincov a pri každej Službe Božej, ktorá sa odbavuje v našej cerkvi na »Veľkom vchode« je na Vás pamätané, kedy to kňaz výslovne menuje osoby, ktoré majú podiel na ovociach Služby Božej. Medzi nimi spomína zakladateľov chrámu a jeho dobrodincov (ten smysel majú slová »kttorej i blahoditelej«). Vy všetci ste teda naši dobrodinci, ktorí ste svojimi darmi pomohli postaviť a ozdobiť našu cerkev.

Posvätenie ikonostasu vykoná najdôst. pán biskup preosv. Msgr. Pavol Gojdič *na prvý deň Sošestvia*, kedy sa slávi zároveň odpust v našej cerkvi. Úctive Vás povolávame k hojne účasti.

Šlachetných dobrodincov prosíme týmto za krstných otcov a matky. Ved' ešte

mnoho chýba, aby naša cerkev bola úplne
vyzdobená a mohla sa stať skutočným púť-
nickým chrámom gréckokatolíkov.

Imprimi potest. 1. V. 1944.

P. Joz. Lávička, viceprov.

Pečatati pozvolaju 3. V. 1944.

† *Pavel*
jepiskop

*Štyri hlavné obrazy ikonostasu
v cerkvi OO. Redemptoristov
v Michalovciach*

Sv. otec Nikolaj.

Mati Božia.

Tento obraz kúpil pre cerkev OO. Redemptoristov p. Juraj Girman, riaditeľ banky zo Sečoviec.

Isus Christos.

Sošestvie.